

HALLANDIA ANTI- QUA & HODIERNA,

Thet år:

Sallands,

Et

af Götha Rikets Sandstaper,

Historiska-Beskrifning,

Framställandes

Ifrån älska in til våra tider,

Ths Belägenhet, Land-Hushållning, Inbyggarnes
Seder, Krigs-Inrättningar, hwad Krig ther swarit,
Städernas Anläggningar, Handel och Wandel,
Gamla Minnes-Tekn, Kunstenar, hwarje Häradss
Beskrifning, med hwad theruti förefommer;

Tjenande

Til Landets förbättring,

Och theraf följande nmniga Närings-medel;

Hwarwid fogas,

Land-Chartor, och andre thertil hörande
wål stuckne Kopparstycken.

Af

JACOB RICHARDSON,

Afsef. wid Kongl. Maj:ts och Rikens Antiquitets Archivum.

SEDERSEN,

Tryckt hos LARS SALVIUS. År 1752.

4 CAP. III. Om Norre Halland, och Fiäre Hårad.

en och annan historisk omständighet, som på lika sätt som nu sades, leda på den tankan, at icke alltid, (jag förstår här allenast de äldradsta Tiderna,) Haloga-land bör tagas för et i Norrige liggande landskap, utan fast helre Halland tilägnas: Hvilket dock til oväldigt ompröfvande, efter förekommande historiska stäl, hvar- som och enom bde frit lemnas. Under hvilka namn Halland, som begynt kallas Hallandi, uti gamla Historien wid Konung Dlof Haraldsons tid; eller des inbyggare kunna komma at anses uti de utländska på fremmande tungomål skrefna Historier, derom warder framdeles undersökt på sina tillhöriga ställen.

CAP. III.

Om Norre Halland, och Fiäre Hårad.

Halland har i äldre tider varit, såsom det ock nu är, fördelt uti Norra och Södra delen. Uti denna nu först nämnda äro fyra Hårad, neml.

Fiäre	} Hårad
Wiske	
Himle	
Sarås	

Efter Konung Waldemars Jordebok af år 1231 kallas de antorkunda, så som Fyará, Wisferdal, Henoflá, och Færtus hårad. Uti den samma beskrif- was ock Håradens landamärken, hvilka för Fiäre hårad begynnas, och lyda sålunda: i Stafnásunda, i Fyará, i Kleveras, i Klywár, i Hæstaknap, i Futidrn, i Wambasteen, i Guipæ, i Enfokalf, i Diupádabl, i Rafna, i Muglebeck, i Wagasfrythnád, i Tågslabs, i Klockubiærg. Uti rämärken emellan Sverige och Dannemærk wid gamla Wästgöthelagen, utmärkas de sålunda: Ut Dana holmi och i Stämmusund från Stämmesund och i Rlyfiár, från Rlyfiun och i Sláras, från Slárasí och i Glackbäck, från Glackbäck och i Samsíð, från Samsíð och i Al- drámaná Brácku, från Aldrámanábrácku och i Dværgbáruds, från Dværg- háruðs och i Guipá, från Guipá ock i Annuás, från Annuosi ock i Klin- termosá, från Klintermosá til Sinuás, från Sinuasi och i Diupádali, från Diupádali och i Lygni, från Lygni och i Diupádali, från Diupádali och i Tågsluás, från Tågsluási ock i Ornebiærg, &c. Här taga Wiske há- rads landamärken början, wid hvilka desse föregående än närmare torde utredas af handlingarna öfver landamärketwisken, som upkommit emellan Halland och Marksboarna, såsom wid Wiske hárads beskrifning skal anföras. Två små strö- mar äro i Fiäre hårad, Kolsá, och Lindoms. Den tredie Löstaá skiljer til en del dessa Hårad.

En Stad: **KONIGSBACKA.**

Socknar äro följande:

Töls, Elfs åker, Lindom.

Walda, Slåp.

Onsala.

Zanhals, annex til Kongsbacka.

Fiäråhs. Förlanda.

Ornexoalla, Landa.

Grillesåhs. Giällinge. Jddala.

Uti Konung Waldemars Jordebok kallas Töls Thole, och Onsala O- thensala. Der införas Håradets utfyller til Konungen, bestående uti följande:

Lindom Sockn likaledes annex til Töls; har ock wacker Kyrka, bygd af sten. Churuwål belägenheten här til åker och ång är til någon liten del icke olit med de föregående, blir den dock mera bergattig, och något rikare på löfskog, alt som man kommer närmare Wästgötha gränsen. Dersföre kunna inbyggarna, churu god årswårt infaller, aldrig af återbruket hafwa sin utkomst til utskjyder och dagelig födo. Churu nu qwinfolken med spåne och wåf söka at fylla bristen, gör dock här mansfolkens idoghet uti al slags handaslögder det måsta. De hafwa merendels alle besynerlig hog, och godt handlag til smidjande, timrande, snickrande, swarfwande, hwarutinnan de ock finnas ganska färdige och snälle, lika som wore de härutinnan uplärde til måstare. Swarfwande och stelmakeri är så wida hos dem kommit, at landet deromkring får derifrån sina stolar, och en stor del hämtas til Göttheborg, at försändas. at Engeland, hwar de äro nog behaglige. Torde hända, om de få tilfälle at uti de andra nu nämnda handwårkslagen komma med sin åhugsan och slit något widare, skulle der ock blifwa ymnigt förråd, kanske til utförsel å utrikes orter, på allehanda snickararbete tillika med finare stålsmide. Uti Socknen är et slags gråstensbrott, hwar uthuggas större och smärre likstenar, och fås der jemwål lika som murstenar längre och smalare, tiockare och bredare, alt efter som de uthuggas til. Deras war en smedja, och någre andre uthus upbygde; och är utom al twiswel, at om detta Stenhygge rätteligen kommo i gång, kunde sådane hugne murstenar med nytta brukas i stället för tegel til allehanda husbyggnad. En bonde i Anderstorp hade ifrån et berg genom en dal med waturännor ledt det bästa springkällewatten man åstundade, ånda up i sina hus, i kök och bryghus, at hon icke behöfde låta hämta något watten lil husbehof. Om pompstocken blefwe förlängd up öfwer taket, kunde den göra så godt gagn, som bästa watsprueta, medan wattendriften war ganska stark.

Inbyggarna hafwa ock hog til träns, så fruktbarande som wildas skötsel och plantering. Jemwel spordes der lust til återbrukets förbättrande, i det er del af sockneboerna sökt delning å deras utmark til åkers uptagande. Om sådant idoghet wore öfwer alt, skulle med tiden både landet mycket förbättras, och inbyggarnes förmögenhet icke litet förkofras.

Walda Sockn.

Här är et Säteri strax wid Kyrkan, hwilket har lika namn med socknen. Derwid är trögård, och någon skog.

Socknens belägenhet til åker och ång såsom wid Töls. Men inbyggarna kunna sällan derwid hafwa tillräckelig hjelp til födo och utkomst, hwarföre de släste nära sig af sköfart.

Slep sockn annex til Walda, ligger utmed Wåsterfjön. Här äro två Sätessgårdar, nemligen Sårö, belägen på en ö, af hafwet fringsluten. Här wid är någon skog af Furu och Gran. Buziåra eller Stiernberg af $\frac{1}{2}$ hemmantal. Inbyggarnes näringsmedel enahanda med nu omtalta sockn. Uti Redning Waldemars Jordbof finnes följande anmärkt. In Fiäre in parochia Slep Anno MCCLIII, quando Dominus Rex Christophorus occurrebat Regi Norwegie & Duci Svecie i confinio regni sui, quaedam vidua de Bothekiari Gunbior nomine, scotavit Dno Regi VIII olidos terre in agris, pratis & silvis. & cum tota capitali portione sua per manus Dni Laurencii Thorbiernson & Jacobi Diaconi presentibus Ketildor Lippe, Arnoldo Enarfun, Thruæls Danson, Rolf fra-

tre ejus, Svenone genero ejusdam Dan, Erico Svensson, Thorstano filio ejus, Thord Pafon, Gudmundo & Ranae fratre ejus, in curia Othaslef.

Det är: Uti Fiäre i Socknen Slåp, år 1254, när Konung Christopher mötte Noriges Konung, och Hertigen af Sverige uti sit Rikes samgråns, en enkla af Bothetiari (lärer wara Buisåra som omtaltes:) Gumbior wid namn, har störr åt Konungen 8 penningland uti åker, ång och stog, och med hela hufvuddelen genom Herr Lars Thorbiornssons och Jacob Diåks händer, öfwerwarande Ketildor Lippå, Arnold Eriksön, Truls Danson, Rolf hans broder, Swen en Dans måg, Erik Swensson, Thorsten Hansson, Thord Pafon, Gudmund och Ranae hans broder uti Lings eller Rådhuset Othaslef.

Item Såråo quædam insula adjudicata D.no Regi cum juramento bonorum virorum scilicet Thorlakår Wather lithår filio ejus, Erici Svensson, Thorstani Ericsson, Orri generi Dan, Adam Aflog, Helli Fos, Burgar Regnild, Thurgilli Dan, Thorstani Dothårfun.

Item Såråo en 8, tildömd Konungen med goda mäns ed, nemligen Thorlakers Wathurslers Hans son Erik Swenssons, Thorsten Eriksons, Ordes Dans måg, Adam Aflog, Sellifos, Byrger Regnildson, Thorgild Dan, Thorstens Dothersson.

Item Dux Kanutus de Norwegia habuit in concessu de Rege Waldemaro Gothulf Ruth quandam terram; quam adhuc detinet, in qua habitant Annold Svarteer, Höker, Thordgrim, Gandæ; Ketil qui venit de Ubbahalt.

Item Hertig Knut af Norige har haft i estergift af Konung Waldemar Gothulf Ruth en Jord (landgods) som han ännu har inne, hwarest bo Arnold Swarter, Höker, Thordgrim, Gandæ, Ketil, som kommit från Ubbahalt.

Item in parochia Slep quidam usurpaverunt sibi silvam qui vocatur Ascraskog, D.no Regi attinentem. Item Uti Socknen Slåpnågre hafwa til wållat sig stogen Astraskog Konungen tilhörig.

Item Brännåo attinet D.no Regi, quam Carl Svånskå sibi detinet. Item Brännåo hörer Konungen til, som Carl Swenske har inne för sig.

Item Asparå, Sturifå, Dimfå, Thiulfå, Wranghå, attinent D.no Regi Danie. Item Asperå, Sturifå, Dimfå, Thiulfå, Wrangå höra Konungen i Dannemarck til.

Item Villani de Vatbu vendiderunt oppidum Skutåkie quod D.no Regi attinebat. Item inbyggarne i Wathbu hafwa sålt byn Skutåkie, som hörde Konungen til.

Denus Holmvith de Marå habuit duos colonos Regis. Herr Holmvith af Marå har två Konungens bönder.

Önsala Sockn.

Denna är melendels af hafwet Fringsfluten å tvenne sidor, och är å den yttre kanten landfast med Balda Sockn. Har ringa både åker och ång emellan